

NÄKÖKULMA

KARI URPILAINEN

Valtiopäiväneuvos, Kokkola

MILLAINEN ON VETOVOIMAINEN KORKEAKOULUKAUPUNKI JA KUINKA KESKIKOKOINEN KORKEAKOULUKAUPUNKI PÄRJÄÄ KILPAILUSSA SUURTEN KAUPUNKIEN KANSSA?

Kansainvälisesti arvostettu opiskelukaupunki ei välttämättä ole asukasmäärältään suuri, ja esimerkiksi Oxfordissa ja Cambridgessa opiskelee vähemmän opiskelijoita kuin Jyväskylän tai Itä-Suomen yliopistoissa. Osaamisperustaisen yhteiskuntamme kehittäminen edellyttää moniarvoisia kouluttautumisen edellytyksiä myös maantieteellisesti laajasti, jotta suhteellisen pienen väestön koko resurssipotentiali saadaan optimaalisesti käyttöön. Korkeakoulutusorganisaatiot ovat merkittävä voima myös aluekehityksessä. Keskikokoisten korkeakoulukaupunkien vahvuutena voi olla esimerkiksi halvempi vuokrataso, omaleimainen kulttuuri tai viihtyvyys.

Heli Kurikan ja Jari Kolehmainen Kevola-hankkeen pohjalta laadittu kirjoitus on ajankohtainen, tärkeä ja mielenkiintoinen. Tartun aiheeseen ja peilaan kirjoitusta omaan perspektiiviini. Samalla kiitän mahdollisuudesta kommentoida ja osallistua tärkeään keskusteluun.

On itsestään selvää, että pienemmät korkeakoulupaikkakunnat eivät voi kilpailla tasavertaisesti suurten korkeakoulupaikkakuntien kanssa. Jo resurssissa on kiinnikuromaton ero. On kuitenkin selvää, että on olemassa tekijöitä, jotka ovat näistä resurssista riippumattomia ja joita pienemmillä paikkakunnilla on tarjota siinä missä suuremmillakin. Esimerkiksi halvempi vuokrataso, omaleimainen kulttuuri ja viihtyvyys ovat esimerkkejä tekijöistä, jotka voivat olla keskikokoisten korkeakoulukaupunkien vahvuuksia.

Kansainvälisesti arvostettu opiskelukaupunki ei välttämättä ole asukasmäärältään suuri. Oxford, Cambridge, Heidelberg Uppsala tai Lund ovat vanhoja yliopistokaupunkeja, joiden asukasmäärät vaihtelevat 90 000–170 000 hengen välillä. Opiskelijamäärät eivät myöskään ole runsaita, sillä esimerkiksi Oxfordissa ja Cambridgessa opiskelee noin 11 800 opiskelijaa kummassakin. Verrokkeina voidaan siten pitää Jyväskylän tai Itä-Suomen yliopistoja, joissa on opiskelijoita vain hiukkasen enemmän, noin 14 000–16 000 kummassakin.

Suomessa on perusteltua tarkastella korkeakoulujen kehitystä valtakunnanosakeskusten lisäksi myös harvemmin esille nostettujen keskikokoisten korkeakoulukaupunkien näkökulmasta. Näin siksi, että korkeakoulupolitiikka on todellakin mo-

nin tavoin vaikuttavaa, eli niin sanottua isoa aluepolitiikkaa. Oheisessa kirjoituksessa keskikokoiseksi korkeakoulukaupungeiksi nimetään kymmenkunta kaupunkia. Kiistatta ne ovat tärkeitä alueellisia toimijoina ja pystyvät myös tuomaan lisäarvoa valtakunnalliseen kehittämistyöhön.

Osaamisperustaisen yhteiskuntamme kehittäminen edellyttää moniarvoisia kouluttautumisen edellytyksiä myös maantieteellisesti laajasti, jotta suhteellisen pienen väestön koko resurssipotentiali saadaan optimaalisesti käyttöön. Korkeatasoiseen koulutukseen perustuvaa sivistystä ja huippuosaamista tarvitaan yhteiskuntamme joka sektorilla: niin kehittyvän elinkeinoelämän piirissä, yhteiskunnallisten toimintojen järjestämisessä, virkamiestyössä kuin vakaiden demokraattisten instituutioiden ylläpitämisessäkin.

Kaikki osaaminen ei myöskään saisi keskittyä Uudellemaalle, jonne nykyisellään sijoittuu jopa kaksi viidestä valmistuneesta (41,9 %). Haaste kohdistuu erityisesti juuri keskikokoisiin korkeakoulupaikkakuntiin ja niiden houkuttelevuuteen sekä opiskelu- että työpaikkoina.

Korkeakoulutusorganisaatiot ovat merkittävä voima myös aluekehityksessä. Tämän olemme nähneet niin Seinäjoen kuin Kokkolankin positiivisessa kehityksessä viimeisten vuosikymmenten aikana, jonka kehityksen tunnen hyvin sitä läheltä seuranneena. Toisaalta koulutusyksiköiden menetykset kouraisevat syvältä. Esimerkiksi Savonlinnan opettajakoulutuksen siirtyminen Joensuuhun jätti Savonlinnaan ison aukon niin taloudellisesti kuin myös henkisesti. Helsingin Sanomat uutisoi asian omalla

tavallaan kertoen, että "Opettajankoulutuksen lähtö Savonlinnasta jätti jälkeensä purettavia taloja ja kuoleita ravintoloita" (HS 30.12.2018). Kajaanin opettajakoulutuslaitoksen siirtäminen Ouluun noin 10 vuotta sitten, on puolestaan johtanut Kainuun krooniseen opettajapulaan, jonka vuoksi opettajakoulutuksen aloittamista puuhataan uudestaan.

Alueiden edellytysten kehittämisessä tapahtui merkittävä muutos, kun Suomi liittyi Euroopan Unionin jäseneksi vuoden 1995 alussa. Unioni toi meille ohjelmaperustaisen aluepolitiikan. Se velvoitti alueen eri toimijat – kuntien ja valtion toimijat, eri edunvalvonta- ja koulutusorganisaatiot sekä kansalaisjärjestöt – yhteistyössä pohtimaan alueidensa tulevaisuutta ja laatimaan alueelleen toimintastrategian. Omat kokemukseni tällaisesta toimintastrategian luomisen prosessista osoittavat, kuinka korkeakouluorganisaatioiden rooli korostui uutta luotaessa. Juuri korkeakouluorganisaatioiden vahvalla panoksella lähdettiin vahvistamaan ja kiinteyttämään yhteyksiä poikkialueellisesti eri toimijoihin sekä muun muassa alueen elinkeinoelämään.

Tätä prosessia tukivat oivasti hallituksen hieinan myöhemmin tekemät päätökset uusista aluepoliittisista työkaluista. Esimerkkinä näistä ovat osaamiskeskusohjelmat, joiden tavoitteena oli vahvistaa alueiden luontaisiin edellytyksiin perustuvaa kehittämistyötä. Esimerkiksi omassa maakunnassani (Keski-Pohjanmaa) kemian osaamiskeskusohjelmatyö tuki uusilla yhteyksillään sekä resurssillaan esimerkiksi sellaisten tutkimusaihioiden toteuttamista, joissa elinkeinoelämän esille tuomat tarpeet otettiin vahvasti huomioon. Myös kokonaan uuden luomiseen panostettiin. Tässä paikalliset korkeakoulut olivat keskiössä. Osaltaan, ellei jopa ratkaisevasti, tämä vahvisti kemia-klusterin rakentumista Kokkolaan. Tuloksia näemme yhä jatkuvasti niin uusien yritysten syntymisenä kuin olemassa olevien laajentamisaikoina ja / tai kasvattaessa tuotantoaan. Keskikokoisella korkeakoulupaikkakunnalla voidaan saavuttaa "suuria", kun sille on luontaiset edellytykset, eivätkä vanhat rakenteet reviiirakoineen ole estämässä heittäytymistä aitoon ja luottamukselliseen vuoropuheluun sekä rajat ylittävään, myös yrityskohtaiseen yhteistyöhön erityisesti soveltavan tutkimuksen osalta.

Olin alusta alkaen (1990-luvun alku) mukana ammattikorkeakoulumme Centrian synnytysspuuhissa. Silloin ei ollut näkymää siitä, että kullekin maakunnalle turvattaisiin vähintään ammattikorkeakoulutusoista koulutusta. Hienoa, että sellainen päätös saatiin aikaan vaalikaudella 2011–2015. Vähäväkisellä alueella jouduimme alusta alkaen miettimään uusia tulokulmia opiskelijapohjan vahvistamiseksi. Olimme ensimmäisten joukossa, ellei peräti ensimmäinen suomalainen ammattikorkeakoulu, joka käynnisti yhteistyön ja oppilasrekrytoin-

nin Kiinan kanssa. Sittenmin Centrian kansainvälistyminen on monipuolistunut merkittävästi. Tänä päivänä Centriassa on noin 4 400 opiskelijaa, joista suunnilleen viidesosa tulee ulkomailta. Centriassa ulkomaisten opiskelijoiden osuus on maan kaikista ammattikorkeakouluista korkein. Muutoinkin opiskelijoiden kiinnostus Centrian koulutustarjontaan on vuosien varrella lisääntynyt merkittävästi.

Opiskelumaakunnan ulkopuolella asuvien opiskelijoiden osuuden lisääntymisessä on paikallisia eroja kuin myös hakeutumisessa asumaan koulutuspaikkakunnalle. Esimerkiksi Seinäjoella opintopaikan saaneista maakunnassa asuu lähes kaksi kolmesta (62 %), kun Kokkolassa vastaava osuus on vain runsas kaksi viidestä (runsas 40 %). Mikä eron voisi selittää? Esimerkiksi Kokkolassa toimiva Yliopistokeskus Chydenius on enemmänkin aikuiskouluttaja kuin nuorten opiskelupaikka. Tarjolla olevat maisteriohjelmat täytyvät jo aamun omaavista, jotka ovat muuntokoulutuksella kouluttautumassa uuteen ammattiin. Näin tarjonta ei kohdistu suoraan ylioppilaspohjalta koulutukseen hakeutuville, vaan aiempaa kouluttautumista, tutkintoja sekä usein myös työkokemusta omaaville. Useimmiten koulutustarjonta ei edellytäkään paikkakunnalle pysyvästi hakeutumista, vaan suosii etä- tai jaksottaista opiskelua.

Kansainvälisten opiskelijoiden määrä on perinteisesti ollut Kokkolassa suuri. Richard Floridan teesi luovasta luokasta on otettava haasteena, erityisesti suvaitsevaisuuden kannalta, mikä korostuu kotomaassakin juuri tässä ajassa. Sen vastakohtana on suvaitsemattomuus, jonka kylväminen onnistuu koulutustaustaan katsomatta oveluudella ja jopa pelottavan helposti.

Voiko keskikokoinen korkeakoulupaikkakunta onnistua luomaan edellytykset riittävän vahvalle luovalle luokalle, minkä isot paikkakunnat kyllä kykenevät tekemään? Kansainväliset esimerkit osoittavat, että parhaimmat yliopistot eivät välttämättä ole suuria. Ehkä koulutuspalvelujen sisältöihin voidaan innovoinnilla luoda sellaista omaperäistä, jolla erottaudutaan, kun samalla paikkakunnan teollinen pohja monipuolistuu ja pyrkii vastaamaan ajassa oleviin ihmiskuntaa koskeviin megaluokan haasteisiin. Voisiko sen ohessa olla tarjolla erilaisia preferenssejä, joilla on riittävä vetovoima, ainakin joihinkin yksilöihin?

Rajat ylittävän epävarmuuden lisääntyessä ja ostovoiman rajautuessa saattaa hyvinkin korostua hakeutuminen varmuutta ja jatkuvuutta korostaviin ratkaisuihin niin opiskelu- kuin työpaikkojenkin valinnassa. Vetovoimasta on huolehdittava. Väistämättä siihen sisältyy korkeakoulukaupunkien monipuolisten kulttuuri- ja vapaa-ajanpalvelujen kehittäminen, joilla on suuri merkitys veto- ja pitovoiman kannalta.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluvaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

